

rî'nin oğludur. Kaynaklarda yedi yaşında hâfız olduğu, aynı yıllarda İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sini, on yaşına gelince de Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin *et-Tenbîh* adlı Şâfiî fıkhihina dair eserini ezberlediği zikredilir. Babası Ebû'l-Hasan el-Bekrî, Ahmed er-Remlî, Nâsîrüddin el-Lekânî ve Mîsîr'in diğer tanınmış âlimlerinden dinî ilimleri öğrenen Ebû'l-Mekârim on altı yaşında iken Şâfiî fıkhihina dair küçük bir eserle bazı tasavvufî risâleler kaleme aldı. On sekiz yaşına gelince babası tasavvufî konularda konuşmak ve vaaz etmek için kendisine izin verdi. Yirmi bir yaşında Câmiu'l-eb Yaz'da hadis, fıkıh ve kıraat dersleri vermeye başladı, ayrıca tasavvuf sohbetlerine ve vaazlarına da devam etti. Lakabı Zeynelâbidîn olmakla beraber daha çok Şemseddin unvanıyla tanındı. Zeynelâbidîn ise oğlunun ve torununun lakabı olarak kaldı. Babasının, kendisinin, oğlunun ve torununun adlarının Muhammed olması, aile fertleri ve eserlerinin birbirini karıştırılmasına sebep olmuştur. Mısır'da Beytû's-Siddîk ve Beytû'l-Bekrî diye tanınan bu aile mensupları şeyhü meşâyihî's-süfiyye ve nakîbüleşrafîlık görevlerini de üstlenmişlerdir. Bunları temsil eden Bekrî'ye Şeyhü's-seccâde deniliyordu. Aile gücünü ve etkisini XX. yüzyıla kadar korumuştur.

Ebû'l-Mekârim el-Bekrî geniş bilgisinden başka tasavvuf konusundaki vazaları ve kerametleriyle kısa zamanda tanındı; şöhrati Kuzey Afrika, Hicaz, Suriye ve Anadolu'ya kadar yayıldı. II. Selim Ebû'l-Mekârim ve soyundan gelenler için vakıflar kurmuştu. Fas sultanı ve Mekke şerifi de kendisine hediyeler gönderiyorlardı. Büyük bir servete sahip olmasını ve sultanlar gibi yaşamasını tenkit edenlere, "Dünya gönlümüzde değil elimizde" diyordu (bk. Tefvîk et-Tavîl, s. 119). Bekrî ile iki defa hacca gittiğini söyleyen Şa'rânî onun huyu güzel, ifadesi düzgün, sabırlı ve haysiyetli bir kişi olduğunu söyler. Oğlu Ebû's-Sürûr el-Bekrî kendisi hakkında *el-Kevâkibü'd-dürri fî menâkıbi'l-üstâz Muhammed el-Bekrî* adlı bir eser yazmış olup kaynaklarda bu esere atıfta bulunulmaktadır.

Ebû'l-Mekârim'in tasavvufî ilgili şiirlerini topladığı *Tercümânü'l-esrâr* adlı bir divanı, tarikat evradı ile ilgili *Hizbül-Bekrî* diye tanınan bir *hizb**'i ve tasavvufa dair bazı risâleleri bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, III, 67-72; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 431-433; Harîrîzâde, *Tibyan*, I, vr. 130^b-140^b; İbrâhîm b. Âmir el-Ubeydî, *Umdetü't-tahkîk fî beşâ'iri âli's-Siddîk*, Kahire 1287, s. 153; Tefvîk el-Bekrî, *Beytû's-Siddîk*, Kahire 1323; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 1062; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıtaû't-Tevfîkiyye*, Bulak 1306, III, 428-430; Tefvîk et-Tavîl, *et-Taşavvuf fî Mısır*, İskenderiye 1365/1946, s. 91-103, 119; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 285-286, 289; Kehhâle, *Mu'cemmû'l-mû'ellifîn*, XI, 281; Hasan b. Muhammed el-Büreynî, *Terâcimü'l-a'yan min ebnâ'i'z-zamân*, Dimaşk 1959, I, 257; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ*, I, 187-193; F. De Jong, *Turuq and Turuq-Linked*, Leiden 1978, s. 10.

YAKUP ÇİÇEK

BEKRÎ, Ebû's-Sürûr

(أبو السور البكري)

Ebû's-Sürûr Zeynüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Bekrî (ö. 1007/1598)

Mısırlı müfessir ve Şâfiî fakihî.

971'de (1563) doğdu. Kaynaklarda künyesi Ebû'l-Vefâ, lakabı Tâcû'l-ârifin ve Zeynü'l-âbidîn diye geçmektedir. Meşhur âlimlerin yetiştiği bir sülâleye mensup olup soyu baba tarafından Hz. Ebû Bekir'e, altıncı dedesi Ahmed b. Muhammed'in annesi tarafından da Hz. Hasan'a dayanır (bk. Ali Paşa Mübârek, III, 422). Önce Şâzelîyye tarikatının Bekriyye kolunun kurucusu olan babası Ebû'l-Mekârim el-Bekrî'den, sonra devrin ileri gelen âlimlerinden ders alarak Arap dili sahasında, tefsir ve usulde kendisini yetiştirdi. Ayrıca şiir ve tasavvufî da meşgul oldu.

"Saltanat müftüsü" lakabı Mısır'da ilk defa kendisi için kullanılan Ebû's-Sürûr aynı zamanda ailesinin zengin bir ferdi idi. Muhibbî'nin naklettiğine göre Necmeddin el-Gazzî kendisini 1007'de (1598) Mekke'de görmüş, gerek şahsında gerekse çevresinde müşahade ettiği şeylerden dolayı onu bir âlim, şeyh ve ermiş kişiye değil sultanlara ve ümerâyâ benzetmiş; altın ve gümüş işlemeli kılıçları, kalkanları, ipek elbiseler içinde hizmet eden çeşitli milletlere mensup hizmetçileri ve köleleri olduğunu zikretmiştir. Hac dönüşü 8 Rebîülâhîr 1007'de (8 Kasım 1598) genç yaşta yolda ölen Ebû's-Sürûr'un cenazesi Kahire'ye götürülüp defnedildi. Ölüm tarihi kaynaklarda Safer 1008 (Eylül 1599) olarak da kaydedilmektedir.

Ebû's-Sürûr'un çeşitli ilim dallarında yazdığı risâleleri yanında dört ciltlik *Tefsîrül-Kur'ân*, iki ciltlik *Tefsîru sûreti'l-En'âm*, büyük birer cilt halinde de *Tefsîru sûreti'l-Kehf* ve *Tefsîru sûreti'l-Feth* adlarında eserleri olduğu kaynaklarda zikredilmekte, bunlardan *Tefsîru sûreti'l-Kehf*'e ait yazma bir nüsha Saraybosna (Sarajevo) Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 2695).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, I, 117-118, 474; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıtaû't-Tevfîkiyye*, Kahire 1983, III, 422, 427-428; İzzâhu'l-meknân, I, 306, 307; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 344; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 290; *el-Fihrisü's-şâmil (mahtûlâtü't-tefsîr)*, Amman 1987, IX, 2364.

ABDULLAH AYDEMİR

BEKRÎ, İbn Ebû's-Sürûr

(ابن أبي السور البكري)

Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed Ebi's-Sürûr el-Bekrî es-Siddîkî (ö. 1087/1676)

Mısırlı tarihçi.

Mısırlı tanınmış Bekrî ailesine mensup olup müfessir ve fakih Ebû's-Sürûr el-Bekrî'nin oğludur. *en-Nüzhetü'z-ze-hiyye* adlı eserinde Mısır Valisi Hızır Paşa zamanından bahsederken babasının otuz altı yaşında vefat ettiği ve kendisinin o sırada dokuz yaşında olduğuna dair verdiği bilgiden (M. Tefvîk el-Bekrî, s. 79) 998'de (1589-90) dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. Doğum yeri olan Kahire'de büyüdü. Hıfzını tamamladıktan sonra iyi bir öğrenim gördü. Dinî ilimlerdeki geniş bilgisi yanında tarihçiliğiyle temayüz etti. 12 Rebîülevvel 1087'de (25 Mayıs 1676) Kahire'de vefat etti.

Hal tercümesinde onu "büyük üstat" ve "kutublar kutbu" diye takdim ettikten sonra ilimde Allah'ın bir âyeti, velilikte ise son mertebeye yükselmiş biri olarak gösteren, devlet adamlarının yanında itibarı yüksek ve zor meselelerde kendisine danışılan bir şahsiyet olduğunu bildiren Muhibbî, anlaşılabilir bir şekilde onun ne tarihçiliğinden ne de tarihle ilgili herhangi bir eserinden bahsetmektedir. Ancak kitabının çeşitli yerlerinde Bekrî'nin eserlerine atıfta bulunurken, "... Bekrî'nin halifeler ve sultanlar hakkında telif edip Mısır nâib ve kadılarıyla ilgili bir de zeyil yazdığı tarihte buldum" (*Hulâsatü'l-eşer*, I, 488), "... Bekrî'nin tarihinde gördüm" (*a.g.e.*, IV, 343),

"... Bekrî Mısır valilerine dair telif ettiği eserinde bunu zikretti" (a.g.e., I, 474) gibi ifadeler kullanmakta ve eserlerinin adını açıkça vermemektedir.

Eserleri. Bekrî'nin eserlerini dört grupta toplamak mümkündür.

A) Umumi Tarih ile İlgili Eserleri. 1. *‘Uyûn-ü'l-aḥbâr ve nüzhetü'l-ebṣâr*. Başlangıçtan 1032'ye (1622) kadar gelen umumi bir tarihtir. Müellifin "ne çok kısa ne de uzun ve sıkıcı" diye tanıttığı bu eser onun en büyük tarih kitabıdır. On altı kısma (maksad) ayrılan eserde, tarih ilminin değeri hakkındaki bir önsözden sonra Hz. Âdem ve diğer peygamberlerden, İran ve Sâsânîler, Yunan ve Bizans hükümdarları, ardından sırasıyla Asr-ı saâdet, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler, Abbâsîler, Endülüş Emevîleri, Büveyhîler, Fâtımîler ve Selçuklular, Eyyübîler, Memlûkler ve kuruluşundan 1032'ye (1622) kadar Osmanlı tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Eserin mevcut nüshaları birbirinden farklıdır. Berlin nüshası (nr. 9473) 1622'ye kadar gelirken yine Berlin'de (nr. 9474) bulunan başka bir nüsha ile Dârü'l-kütüb (Tarih, nr. 72^m) nüshası 1516'da Kansu Gavri devrinde Memlûk Sultanlığı'nın düşmesiyle sona erer. Bu da eserin iki versiyonu olduğunu gösterir. Müellif bu eserinde Osmanlı Devleti'ne yer vermediğini, çünkü Osmanlı Devleti için *el-Mineḥu'r-raḥmânîyye* adlı ayrı bir eser telif ettiğini açıklar (bk. Berlin nüshası, nr. 9474, vr. 3^a; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 72^m, vr. 1^b-2^a). Ancak Berlin'deki diğer nüshasının (nr. 9473) son kısmı, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Sultan II. Osman'ın öldürülmesine (1622) kadarki Osmanlı tarihinden bahsetmektedir. *‘Uyûn-ü'l-aḥbâr*'ın muhtasar bir versiyonu Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde (nr. 897/92) bulunmaktadır. Hz. Peygamber devriyle başlayan bu nüsha Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1031'e (1621) kadar Mısır tarihini ihtiva eder. Burada Osmanlı dönemi Mısır valilerinden, ayrıca Hanefî kadılarından da bahsedilir. Eserin muhtasarında Osmanlı Devleti ve Mısır'ın 1031'e (1621) kadarki tarihinin ele alınması, bu bölümün kitabın aslında da mevcut olduğunu gösterir. 2. *Nüzhetü'l-ebṣâr ve cüheyretü'l-aḥbâr*. *‘Uyûn-ü'l-aḥbâr*'ın biraz değiştirilmiş bir şekli olup 12 kısma (makale) ayrılmıştır. Eserin birinci kısmında tarih ilminin değeri anlatılmış, 12. kısmı ise Osmanlı Devleti'nin başlangıcından Sultan IV. Murad'ın ölümüne (1640) kadarki tarihine

tahsis edilmiştir (eserin tavsifi için bk. Ahlwardt, IX, 80). 3. *Tuḥfetü'z-zurefâ' bi-zikri'l-mülûk ve'l-hulefâ'* (İskenderiye, Tarih, nr. 119). Müellifin *‘Uyûn-ü'l-aḥbâr* ile *el-Mineḥu'r-raḥmânîyye* adlı eserlerinin bir hulâsasıdır (bk. *Keşfü'z-zunûn*, I, 369, 389; Brockelmann, GAL, II, 301).

B) Osmanlı Tarihiyle İlgili Eserleri. 1. *el-Mineḥu'r-raḥmânîyye fi'd-devleti'l-‘Osmânîyye* (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 1922, 1926, 5424). I. Osman'dan I. Mustafa'ya (ö. 1027/1618) kadar her biri bir Osmanlı sultanından bahseden on beş bölüm halinde tertip edilmiştir. Eserde I. Selim'den itibaren Mısır'a tayin edilen valiler zamanında burada cereyan eden hadiselerden de bahsedilmektedir. Müellif bu eserini yalnızca Osmanlı Devleti'nden bahsettiği için kısa bir tarih kitabı olarak gösterir (bk. *Dürerü'l-eşmân*, vr. 2^b). Bekrî bu eserine zeyil mahiyetinde ayrıca iki kitap yazmıştır. *el-Leṭâ'ifü'r-rabbâniyye ve Dürrü'l-cümân fi devleti's-Sultân ‘Osmân* adlarını taşıyan bu iki eser, *el-Mineḥ*'in kaldığı 1027 (1618) yılından 1029'a (1620) kadar geçen olayları ihtiva eder. 2. *Feyzü'l-mennân fi zikri devleti Âli ‘Osmân* (Rabat, Celâvî, nr. 848). Müellifin *Dürerü'l-eşmân*'ında (vr. 2^b) küçük bir tarih kitabı olarak gösterdiği bir diğer eserdir ve *el-Mineḥ*'in genişletilmiş şeklidir. 1027 (1618) yılına kadar gelen eser Mısır valileri hakkında da bilgi verir. 3. *Dürerü'l-eşmân fi aṣli menba‘i Âli ‘Osmân* (Pertsch, III, 233). Osmanlı valileri'nin menşei hakkındadır (*Keşfü'z-zunûn*, I, 745).

C) Mısır Tarihiyle İlgili Eserleri. Bekrî'nin eserlerinin büyük bir kısmı özellikle Mısır'a tahsis edilmiştir. Bu eserler genellikle eski Mısır tarihini anlatan kısa bir önsözle başlamaktadır. Müellif Memlûk Sultanlığı'nın son günlerindeki olaylar üzerinde dururken daha çok İbn İyâs'a dayanır. 1. *er-Ravzatü (en-Nüzhetü) z-zehiyye fi vülâti Mısır ve'l-Kâhire el-Mu‘izziyye*. Mısır'ın en eski çağlardan 1035 (1625) yılına kadar tarihini anlatan bu eserin 1035 (1625), 1041 (1631) ve 1061 (1651) yıllarına kadar gelen nüshaları bulunmaktadır (meselâ Vatikan, nr. 7344; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 2226). 2. *et-Tuḥfetü'l-behiyye fi temellüki Âli ‘Osmân ed-diyâre el-Misriyye* (Viyana, Imperial Royal Court Library, nr. 925/1). Mısır'ın I. Selim tarafından zaptından 1038 (1628) yılına kadarki tarihine dardır. 3. *el-Kevâkibü's-sâ‘ire fi aḥbâri*

Mısır ve'l-Kâhire. er-Ravzatü z-zehiyye'nin hulâsasıdır. Yirmi bab üzerine tertip edilmiş olup 1055 (1645), 1060 (1650) ve 1063 (1653) yıllarına kadar gelen nüshaları vardır (Münih, Staatsbibliothek, nr. 398; British Museum, nr. 324; Bibliothèque Nationale, nr. 1852). Bu eser Silvestre de Sacy tarafından "Le livre des étoiles errantes, qui contient l'histoire de l'Egypte et du Caire" adıyla Fransızca'ya tercüme edilmiş ve *Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi, l'de* (Paris 1787, s. 165-280) neşredilmiştir. *el-Kevâkib*'in Manchester (nr. 277A) nüshasına göre (vr. 15^a) Bekrî bu eserini 1060'ta (1650) yazmıştır. 4. *Kaṭfü'l-ezhâr mine'l-Ḥiṭaṭ ve'l-âṣâr*. Makrîzî'nin *el-Ḥiṭaṭ* adlı eserinden yapılmış seçmeleri ihtiva eden kitap otuz bab üzerine tertip edilmiştir (nüshaları için bk. *İA*, II, 460; VII, 206). 5. *er-Ravzatü'l-me‘nûse fi aḥbâri Mısır* (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 2261). Eserde Mısır'ın faziletleri ve 923'te (1517) I. Selim tarafından fethinden 1054 (1644) yılına kadar buraya tayin edilen Osmanlı kazaskerleri anlatılmaktadır. 6. *Tefricü'l-kürbe li-def‘i'l-ṭulbe* (Sühâc'da Rifâa et-Tahtâvî Ktp., nr. 380). Muhtasar bir eser olup 1016'da (1607) Mısır'a vali tayin edilen Damad Mehmed Paşa'nın, kul taifesinin halktan aldığı "tulbe" ve "külfe" adlı vergileri kaldırması hakkındadır. Eser Abdurrahim Abdurrahman tarafından neşredilmiştir (*el-Mecelletü't-Târhiyyetü'l-Misriyye*, sy. 23, Kahire 1976). 7. *ed-Dürretü'l-müdâne fi vekâyi‘i'l-Kinâne* (Münih, Staatsbibliothek, nr. 399). Mekke civarında yaşayan ve hicretin VI. yüzyılında Yukarı Mısır'da İhmîm civarında yahut deltanın batısında yerleşen Kinâne kabilesinin Mısır'daki kolu hakkındadır (Brockelmann, GAL, II, 298).

D) Diğer Eserleri. *el-Ḳavlü'l-mukteḍab fîmâ vâfeḳa lugate ehli Mısır min lugâti'l-‘Arab*. es-Seyyid İbrâhim Sâlim ve İbrâhim el-Ebyârî tarafından neşredilmiştir (Kahire 1962). Eserin 1057 (1647) yılına ait müellif nüshası Ezher Kütüphanesi'nde (Lugat, nr. 66; Abaza, nr. 6446) kayıtlıdır (ayrıca bk. L. Abdüllatif Ahmed, s. 241-254). Bundan başka *Semîrû'l-aṣḥâb ve nüzhetü zevi'l-elbâb* (bk. *İzâhu'l-meknân*, II, 28) ile tek nüshası tesbit edilebilen *Risâle fi rub‘i'l-mukantarât* (Bibliothèque Nationale, nr. 4695), Muhibbî'nin zikrettiği (*Hulâsatü'l-eşer*, III, 466) Nil'in başlangıcı, nereden geldiği, hakkında vârit olan hadis ve ah-

bâr* ile ilgili *Kitâb fi'n-Nîl* (Ziriklî, VII, 64) adlı eserleri zikredilebilir (İbn Ebû's-Sürûr'a nisbet edilen diğer eserler için bk. M. Tefvik el-Bekrî, s. 77-78; Fuâd el-Mâvî, s. 306-307; Ziriklî, VII, 64).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhibbî, *Hulâşatü'l-eşer*, I, 474, 488; III, 465-468; IV, 343; *Keşfü'z-zunûn*, I, 369, 389, 396, 425, 745; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıta'ât-ı Tevfikiyye*, Bulak 1306, III, 126; Flügel, *Handschriften*, II, 202-203; Pertsch, *Gotha*, III, 233; F. Wüstenfeld, *Die Geschichtschreiber der Araber und Ihre Werke*, Göttingen 1882, nr. 552, 565; Babinger (Üçok), s. 162-164; Ahlwardt, *Verzeichnis*, IX, 80; Muhammed Tefvik el-Bekrî, *Beytû's-siddîk*, Kahire 1323, s. 73-79; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 271; *İzâhu'l-meknûn*, II, 28; Brockelmann, *GAL*, II, 298, 301, 383-384, 388; *Suppl.*, II, 412; a.mlf., "Bekrî", *İA*, II, 459-460; a.mlf., "Makrizî", *İA*, VII, 206; Ziriklî, *el-A'âm*, VII, 64; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mû'ellifîn*, IV, 307; XI, 290-291; Fuâd el-Mâvî, *The Histories of Ottoman in Egypt Attributed to Abû al-Surûr al-Bakrî* (doktora tezi, 1970), St. Andrews University; a.mlf., "Abdurrahmân el-Cebertî ve İbn Ebi's-Sürûr el-Bekrî", *el-Menâhîl*, sy. 20, Rabat 1401/1981, s. 259-319; Leylâ Abdüllatif Ahmed, "İbn Ebi's-Sürûr el-Bekrî: aşruhû ve mü'el-lefâtüh", *Buhûş fi't-târîhi'l-hadîs*, Kahire 1979, s. 241-254; a.mlf., *Dirâsât fi't-târîh ve mü'errihi Mısr ve's-Şam*, Kahire 1980, s. 129-147; Abdülkerîm Râfik, "İbn Abi's-Surûr and His Works", *BSOAS*, XXXVIII (1975), s. 24-31; Stanford J. Shaw, "al-Bakrî", *EI*² (İng.), I, 965.

CEVAT İZGİ

BEKRÎ, Kutbüddin

(قُتْبُ الدِّين الْبَكْرِي)

Kutbüddin Mustafâ
b. Kemâleddin el-Bekrî
(ö. 1162/1749)

Halvetiyye tarikatının

Bekriyye şubesinin kurucusu, müellif.

1099'da (1688) Şam'da doğdu. Meşhur Bekrî ailesine mensup olan büyük dedesi Muhammed Bedreddin el-Bekrî (ö. 1062/1652) Mısır'dan gelip Şam'a yerleşmişti. Kutbüddin el-Bekrî babasının vefatı üzerine altı aylıkken yetim kaldı. Annesiyle birlikte dayı ve amcalarının evinde yetişti. Baba tarafından Hz. Ebû Bekir'e, anne tarafından da Hz. Ali'ye ulaşan soyunu oğlu Ebû'l-Fütûh Kemâleddin ile Abdülganî en-Nablusî tesbit etmişlerdir (bk. Harîrîzâde, I, vr. 141^b vd.). Bekrî, *Keşfü'l-hafâ'* müellifi İsmâil el-Aclûnî, *el-Kevâkibü'z-zâhire* müellifi Ebû'l-Mevâhib el-Hanbelî ve Abdülganî en-Nablusî gibi âlim ve mutasavvıflardan dinî ve lisanî ilimleri öğrendi.

Abdülganî en-Nablusî'nin himayesinde yetişen Bekrî ondan İbnü'l-Arabî'nin *Fütûhât*'ı ile *Fuşûşü'l-hikem*'ini ve daha

başka eserlerini okudu. 1115'te (1703) Şam'da tanıştığı Halvetî şeyhi Abdüllatif b. Hüsâmeddin'e intisap etti ve 1120'de (1708-1709) hilâfet alarak şeyhinin Halep'teki makamına geçti. Ertesi yıl Kudüs'e giderken uğradığı Yafa'da Necmeddin er-Remlî'den İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*ını, ayrıca burada çeşitli âlimlerden *Kütüb-i Sitte*'yi okudu. Seher vak-tinde okunmak üzere kaleme aldığı *el-Fethu'l-kudsî* (bk. *İzâhu'l-meknûn*, II, 168) adlı evrâdın okunup okunamayacağı böl-genin fakihleri arasında tartışma konu-su edilince İstanbul'a giderek Şabâniyye tarikatının kolu olan Karabaşiyye'nin kurucusu Karabaş Velî'nin oğlu ve der-gâhın postnişini Şeyh Hasan Efendi'den bir fetva aldı ve anlaşmazlık bu şekilde giderildi. 1710'da İstanbul'dan Şam'a dönüp burada dört yıl telif ve irşadla meşgul oldu. Daha sonra Kudüs'te Bayramiyye Dergâhı'nda iki yıl kaldı. Ardından Şam'a gitti ve bir süre sonra tekrar Kudüs'e döndü. O sırada Kudüs'ü ziyaret etmekte olan Mısır Valisi Receb Paşa ile tanışarak onunla birlikte Mısır'a gitti. Ezher müderrislerinden Ebû'l-Mekârim el-Hifnî kendisine burada intisap etti. 1723'te Kudüs'e döndü. Hama'da misafir olduğu Kâdiri Tekkesi şeyhi Yâsin Efendi'den Kâdiriyye icâzetnâmesi aldı. 1723 Mayıs'ında İstanbul'a giden ve orada büyük itibar gören Bekrî bu seyahatle ilgili hâtıralarını *Tefriku'l-humûm* ve *tağriku'l-gumûm* (bk. *İzâhu'l-meknûn*, I, 301) adlı eserinde topladı.

1726 Eylülünde Halep'e döndü. Daha sonra Bağdat'a giderek Kâdiriyye Dergâhı'nda bir süre misafir oldu. Basra'da Şeyh Muhammed Saîd el-Cerrâhî'den Nakşibendiyye icâzeti aldı. 1728 Mayıs'ında Şam'a gidip ardından Kudüs'e döndü. 1732'de hacca gitti. 1735 Eylülünde İstanbul'a yaptığı üçüncü yolculuğun hâtıralarını *el-Hulletü'l-fâniyye* (bk. *İzâhu'l-meknûn*, I, 419) adlı bir risâlede anlattı. 1736 başlarında Kudüs'e döndü. 18 Rebîülâhîr 1162'de (7 Nisan 1749) hac dönüşü uğradığı Kahire'de vefat etti ve Karâfe Kabristanı'na defnedildi.

Tarikat silsilesi Halvetiyye'nin Şabâniyye-Karabaşiyye koluna ulaşan ve bu tarikatın Bekriyye şubesinin kurucusu olan Kutbüddin el-Bekrî Osmanlılar'ın İslâm'a hizmet ettiğini, dolayısıyla kendilerine itaat edilmesi gerektiğini savunmuş, *el-Farḡu'l-mû'zen bi't-ṭarab* adlı eserinin (bk. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2270) "Matṭab fî zikri Âli 'Oşmân" bölümünde Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna, gördüğü büyük hizmetlere,

hakkında vârid olduğunu ileri sürdüğü hadislerle ve bunlardan çıkarılan hükümlere işaret etmiştir.

Eserleri. Bekrî çok sayıda eser veren süfî müelliflerden biridir. Harîrîzâde onun 220 eseri olduğunu söyler (bk. *Tibyân*, I, 142^a). Ali İhsan Yurd Bekrî'nin eserlerinin sayısını 190 olarak tesbit etmiştir (bu eserlerin tam bir listesi için bk. Yurd, s. 26-39). Basılan eserleri şunlardır: 1. *eş-Şalavâtü'l-hâmî'a* (Bulak, ts.). Dört halife ve ashâb-ı kirâma dair hadisleri ihtiva eder. A. Fikri Yavuz tarafından *Peygamberimizin Dilinden Dört Halifesi ve Ashabı* adıyla tercüme edilmiştir (İstanbul 1967). 2. *ez-Zahîretü'l-mâhiyye li'l-eşâm fi's-salâti 'alâ hayri'l-enâm* (Mısır 1319). 3. *es-Süyûfü'l-haddâd fi'r-red 'alâ ehli'z-zendeḳa ve'l-ilhâd* (Mısır, ts.). 4. *el-Feridetü's-seniyye fi'l-'akide-ti's-Sünniyye*. Ahmed ed-Derdîr'in şerhiyle birlikte basılmıştır (Bulak 1304). 5. *Bulḡatü'l-mürîd ve muntehâ mevkâfi'ssa'îd*. Şebrevî'nin *İrşâdû'l-mürîdin* adlı şerhiyle birlikte basılmıştır (Mısır, ts.).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû'l-Fütûh Kemâleddin el-Bekrî, *et-Telhîṣâtü'l-Bekriyye fî Tercemeti Hulâşâtü'l-Bekriyye* (Harîrîzâde, *Tibyân* içinde), I, vr. 145^b-159^b; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 140^a-171^a; Murâdî, *Silkü'd-düer*, IV, 190-200; Cebertî, *Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 246-247; Brockelmann, *GAL*, II, 458-460; *Suppl.*, II, 470-480; a.mlf., "Bekrî", *İA*, II, 460; a.mlf., "al-Bakrî", *EI*² (İng.), I, 965-966; a.mlf., "el-Bekrî", *İDMİ*, IV, 713-714; *İzâhu'l-meknûn*, I, 301, 419; II, 168; *Hediyetü'l-ârifîn*, XII, 271; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ*, II, 471; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 345; Ali İhsan Yurd, *Kutbüddin Mustafa Kemalüddin el-Bekrî-Siddîk Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1967, s. 1-39; Abdülhay el-Kettânî, *Fihristü'l-fehâris*, I, 223; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), VII, 239; "Mustafa b. Kemâleddin el-Bekrî", *Mu.Fs.*, IV, 227.

ALİ İHSAN YURD

BEKRÎ, Muhammed Tefvik

(محمد توفيق البكري)

Muhammed Tefvik b. Ali
b. Muhammed el-Bekrî es-Siddîkî
(1870-1932)

Mısırlı süfî, şair ve
devlet adamı.

Kahire'de doğdu. Nesepleri Hz. Ebû Bekir'e ulaştığı için Beytül-Bekrî veya Beytül's-Siddîkî diye tanınan ve birçok âlim yetiştirmiş olan bir aileye mensuptur. İlk tahsilini Hidiv Tefvik Paşa'nın, torunları için yaptırdığı el-Medresetü'l-aliyye'de tamamladı. Fransızca'yı burada öğrendi. On yaşında iken babasını kaybet-